

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

دانشگاه پیام نور

بخش علمی: الهیات و علوم اسلامی

پایان نامه

برای دریافت مدرک کارشناسی ارشد

رشته: حقوق جزا و جرم شناسی

عنوان پایان نامه :

حرمت مطلق ترور حسب ادله

فاطمه کولیوند

استاد راهنما:

دکتر رامین پورسعید

استاد مشاور:

دکتر پروین محمدی دینانی

خرداد ۱۳۹۳

دانشگاه پیام نور

مرکز : کرج

بخش علمی : الهیات و علوم اسلامی

پایان نامه

برای دریافت مدرک کارشناسی ارشد

رشته : حقوق جزا و جرم شناسی

عنوان پایان نامه :

حرمت مطلق ترور حسب ادله

فاطمه کولیوند

استاد راهنما :

دکتر رامین پورسعید

استاد مشاور :

دکتر پروین محمدی دینانی

خرداد ۱۳۹۳

تقدیم به

پیشگاه ولی عصر حضرت حجه بن الحسن المهدی (عج) و

پدر، مادر و همسر عزیزم

سپاس

سپاس خدایی را که اول است بدون آنکه پیش از او اولی باشد و آخر است بدون آنکه پس از او آخری باشد. خدایی که دیده‌های بینندگان از دیدنش فرو مانده و اندیشه‌های توصیف‌کنندگان از وصفش عاجز شدند.

اینجانب بعد از حمد و ثنای خدای متعال به خود واجب می‌دانم از تمام اساتیدی که در این چند سال بنده را در یادگیری علوم اسلامی راهنمایی و ترغیب نموده‌اند به ویژه جناب آقای دکتر پورسعید و خانم دکتر محمدی که در راهنمایی و تکمیل این رساله زحمات فراوانی کشیده‌اند کمال تشکر و قدردانی را به جا می‌آورم و از خدای متعال عمر باعزت برای این بزرگواران خواستارم.

فاطمه کولیوند

چکیده

دسته‌ای از جرایم از فقه اسلام وارد حقوق موضوعه ایران شده است.

ترور پدیده است که ریشه در تاریخ بشر دارد. این کلمه مشتق از کلمه لاتین **Terror** و واژه‌ای غربی است که در فرهنگ سیاسی بر کشتار و تخریب‌های رعب‌آوری گفته می‌شود که هدفمندند اما مدرکی قانونی به کسی نمی‌دهد و در قانون مجازات اسلامی با مترادف‌های آن از جمله محاربه، افساد فی الارض، بغی آمده است و مجازات تعیین شده است.

البته ترور برای اعمال سیاسی به کار می‌رود که در دین مبین اسلام طبق عموم آیات و روایات حرام می‌باشد.

تروریست به کسی گفته می‌شود که با هدف سیاسی و توانا تر از ترور به کشتار و ایجاد رعب و وحشت پردازد. به نظر می‌رسد هدف وسیله را توجیه نمی‌کند و اسلام شدیداً با مسئله ترور مخالف بوده و حتی در مسائل بسیار مهم جوازی برای ترور صادر نکرده است و برای مرتکبین چنین اعمالی، سنگین‌ترین مجازات‌ها را تعیین کرده است.

کلمات کلیدی

ترور، تروریسم، فتک، اغتیال، ارهاب، عملیات استشهادی، محاربه، افساد فی الارض، حرمت مطلق

بغی

فهرست مطالب

عنوان	صفحه
چکیده.....	.....
مقدمه.....	۱.....
۱- بیان مسئله.....	۴.....
۲- ضرورت تحقیق.....	۴.....
۳- هدف تحقیق.....	۴.....
۴- سؤالات تحقیق.....	۵.....
۵- فرضیات تحقیق.....	۵.....
۶- پیشینه‌ی تحقیق.....	۵.....
۷- روش تحقیق.....	۳.....
۸- فهرست اجمالی تحقیق.....	۵.....
فصل اول کلیات.....	۶.....
۱-۱- تعریف فقه.....	۷.....
۲-۱- تعریف ادله فقهی.....	۹.....

- ۱-۳-تعریف جرم..... ۱۰
- ۱-۴-معنای لغوی و اصطلاحی ترور ۱۱
- ۱-۵-تفاوت بین ترور و تروریسم ۱۵
- ۱-۶-اشکالاتی بر تعریف تروریسم ۱۸
- ۱-۷-اقسام ترور ۲۱
- ۱-۷-۱-تروریسم دولتی ۲۱
- ۱-۷-۲-ترور شخصیتی..... ۲۲
- ۱-۷-۳-ترور اندیشه..... ۲۲
- ۱-۷-۴-ترور روانی..... ۲۳
- ۱-۷-۵-تروریسم نژادی..... ۲۳
- ۱-۷-۶-رژیم ترور..... ۲۳
- ۱-۷-۷-تروریسم اجتماعی..... ۲۳
- ۱-۷-۸-تروریسم داخلی..... ۲۳
- ۱-۷-۹-تروریسم شبه‌انقلابی..... ۲۴
- ۱-۷-۱۰-تروریسم بین‌المللی..... ۲۴

۲۵	۱-۷-۱۱-نئو تروریسم.....
۲۶	۱-۷-۱۲-تروریسم فردی.....
۲۶	۱-۸-محاربه و نسبت آن با ترور.....
۳۳	۱-۹-افساد فی الارض و مقایسه آن با ترور.....
۳۶	۱-۱۰-بغی و مقایسه آن با ترور.....
۳۸	۱-۱۱-فتک.....
۴۰	۱-۱۲-ارهاب.....
۴۱	۱-۱۳-اغتيال.....
۴۲	۱-۱۴-تاریخچه ترور در اسلام.....
۴۵	۱-۱۵-تاریخچه ترور در ایران.....
۴۹	-فصل دوم- ترور در قانون و فقه.....
۵۰	۲-۱-ترور از منظر قانون و حقوق دانان.....
۵۴	۲-۲-ترور از منظر فقیهان (علماء).....
۶۰	فصل سوم- دفاع مشروع.....
۶۱	۳-۱-معنای لغوی دفاع مشروع.....

- ۲-۳- معنای اصطلاحی دفاع مشروع ۶۱
- ۳-۳- تعریف دفاع مشروع در حقوق اسلامی ۶۳
- ۴-۳- شرایط دفاع مشروع ۶۳
- ۵-۳- خطر ۶۴
- ۶-۳- حال بودن خطر ۶۴
- ۷-۳- غیر مشروع بودن خطر ۶۵
- ۸-۳- حقیقی بودن خطر ۶۶
- ۹-۳- تحول دفاع مشروع ۶۹
- ۱۰-۳- ترور و دفاع مشروع ۷۱
- ۱۱-۳- عملیات استشهادی ۷۴
- فصل چهارم- ادله حرمت ترور ۷۸
- ۱-۴- کتاب ۷۹
- ۲-۴- سنت ۸۵
- ۳-۴- عقل و بنای عقلاء ۹۶
- نتیجه گیری ۹۷
- فهرست منابع ۹۹

مقدمه

در این فصل به علت وجود تعریف های متعدد که از ترور در دایره المعارف های فقهی به صورت گوناگون آورده شده است در نبود جرم ترور در قانون مجازات اسلامی و جایگزین کردن جرمهایی چون محاربه، افساد الارض، بغی و همچنین تاریخچه این جرم در اسلام و کشور ایران باعث شده که این فصل نسبت به فصل های بعدی این تحقیق از تعداد صفحات بیشتری برخوردار شده است.

مقدمه

روزآمد ساختن پژوهش‌ها و پرداختن به موضوعات جدید و مورد نیاز جامعه اسلامی یکی از ضرورت‌های زمان است. ترور یک پدیده ضد ارزش است و بشر از آن جهت که خواستار حاکمیت ارزش‌ها است همواره با این پدیده مقابله کرده و انزجار خود را از آن اعلام داشته است.

اسلام هم که دین صلح و سازش است، همواره با مسائلی که موجب سلب امنیت و آرامش انسان شود و تهدیدی برای آزادی و امنیت افراد جامعه باشد و باعث ایجاد اخلال در نظم عمومی جامعه شود شدیداً مخالف بوده و سنگین‌ترین مجازات‌ها را برای چنین اعمالی مقدر داشته تا هیچ‌کس به خود جرأت انجام چنین افعالی را ندهد.

در قانون مجازات اسلامی کلمه ترور به صورت واضح بیان نشده است بلکه در عنوان محاربه و افساد فی الارض و بغی از مواد ۲۷۹ تا ۲۸۸ آورده شده است و در کشورهای غربی به دنبال حوادث ۱۱ سپتامبر واکنش‌های مختلفی از سوی مقامات آمریکا و (انگلیس) بروز پیدا کرد که یکی از آن‌ها واکنش‌های قانونی بود. دولتمردان آمریکا بلافاصله پس از این حوادث برای این که سرپوشی بر عملکرد ضعیف خود در حوزه امنیت داخلی بگذارند به جنب و جوش بسیاری افتادند تا قانون را در مبارزه با ترور و تروریسم وضع کنند. این قانون بسیار شتاب‌زده و عجولانه تهیه شد و در ۲۶ اکتبر به تصویب رسید و در واقع جدا از این که کشورهای اسلامی به تحریم ترور می‌پرداختند کشورهای غربی نیز آن را عمل شنیع می‌دانند.

۱- بیان مسئله

موضوع این تحقیق بررسی حرمت ترور حسب ادله می‌باشد. هنوز قانونی در منع مطلق ترور در مجموعه قوانین جمهوری اسلامی ایران اعم از قانون اساسی و قوانین کیفری وضع نشده است. به نظر می‌رسد عمده مانع، فهم فقیهان از منابع و ادله فقهی است که در عمل منجر به وضع قانون مناسبی در این خصوص نشده است. آنان در برخی شرایط ترور را جایز می‌دانند و آن زمانی است که پای مصلحت اقوی در میان باشد در صورتی که عمل شنیع ترور هم به لحاظ ماهوی آنقدر پلید است که با روح شریف اسلام ناسازگار می‌نماید و هم ادله کافی در رد آن وارد است بدین لحاظ مسئله این تحقیق واکاوی و تحلیل دلائل مزبور است.

۲- ضرورت تحقیق

ضرورت بحث در جایی است که دنیای غرب و حتی کفر، اسلام را دین ترور معرفی کرده است، ضروری است نشان داده شود که پدیده ترور چه جایگاهی در اسلام دارد. بی‌شک بررسی تاریخی مصادیقی که در اسلام سابقه داشته و موضع‌گیری ائمه (علیهم‌السلام) در مورد آن مصادیق بسیار تاثیرگذار می‌باشد بدین لحاظ تطبیق سیره معصومین (ع) با شرایط عصر جدید امری ضروری به نظر می‌رسد.

۳- هدف تحقیق

نگارنده بر آن است که تبیین دقیق از دیدگاه فقه و شریعت اسلام را از پدیده شوم ترور با توجه به آیات و روایات ارائه دهد و اتهامات وارده به شریعت اسلام را در رابطه با ترور رد نماید.

۴- سوالات تحقیق

۱- ترور چیست؟

۲- ادله حرمت مطلق ترور کدامند؟

۵- فرضیات تحقیق

۱- ترور عبارت است از هر نوع اقدامی جهت پیشبرد اهداف با توسل به ایجاد وحشت به کار

می‌رود.

۲- ادله فقهی اعم از کتاب، سنت و عقل دلالت بر حرمت مطلق ترور دارند.

۶- پیشینه‌ی تحقیق

- علی‌خواه عین‌الدین، حمید، ترور از منظر فقه اسلامی، پایان‌نامه کارشناسی ارشد سال ۱۳۸۶.

۷- روش تحقیق

روش تحقیق در این مسأله، روش کتابخانه‌ای است که به صورت تحلیلی می‌باشد.

۸- فهرست اجمالی تحقیق

این تحقیق به ترتیب از چهار فصل تشکیل شده است: از جمله فصل اول که شامل کلیات، فصل دوم

ترور در قانون و فقه، فصل سوم دفاع مشروع، فصل چهارم ادله حرمت ترور.

فصل اول

کلیات

۱-۱ تعریف فقه

فقه در لغت به معنی فهمیدن و خوب فهمیدن است.^۱ و در اصطلاح فقها فقه، عبارت از علم به احکام شرعی فرعی از روی دیدهای تفصیلی آنها. البته در این تعریف قیودی نیز آمده است که عبارتند از:

۱- علم به احکام: وقتی فقه علم به احکام است پس علم به ذوات و اشخاصی مثل زیر، احمد و ... و علم به صفات آنها مثل شجاع و کریم و ... و علم به کارهای آنها مانند اینکه نویسنده یا دوزنده‌اند (از تعریف فقه) خارج می‌شوند.

۲- شرعی: با این قید احکام غیرشرعی از قبیل احکام عقلی محض و احکام لغوی از تعریف خارج می‌شوند.

۳- فرعی: با این قید علم به احکام اصول دین از قبیل وجوب اعتقاد به مبدأ آفرینش و علم به صفات او و اعتقاد به نبوت و امامت و معاد و غیره خارج می‌شوند.

۴- از روی دلیل‌ها: با این قید علم کسانی که علم آنها از روی دلیل نیست از تعریف خارج می‌شود مانند علم فرشتگان و علم پیامبر.

۵- ادله تفضیلی: با این قید علم مقلد به مساوی و احکام شرعی از تعریف خارج است، زیرا علم مقلد ناشی از دلیل‌های تفصیلی بر احکام علمیه نیست بلکه فقط احکام را از مجتهد اخذ می‌کند و دلیل اجمالی او این است که: هذا ما افتی به المفتی و کل ما افتی به المفتی فهو حکم الله فی حقی. فهدا حکم الله فی حقی.

^۱- فیض، علی‌رضا، مبادی فقه و اصول، ص ۱۰۳- دهخدا، علی‌اکبر، لغتنامه، ج ۳۷ ص ۲۹۴

فقیه: در لغت به معنای فرد دانشمند و دانا گفته می‌شود و در اصطلاح به کسانی که احکام شرعیه را توسط رأی و اجتهاد خویش و با واسطه قرآن سنت، عقل و اجماع به دست می‌آورد فقیه گفته می‌شود.^۱

علم فقه اسلامی با رشد و توسعه اسلام دامن خود را گسترده‌تر کرده و موضوعات مختلفی را در حیطه مباحث علمی خود گرفته است. برای مثال پیامبر اکرم (ص) نمایندگانی را در عصر خویش که آگاهتر به مسائل دینی و قرآنی بودند برای بیان احکام و آشنا کردن مردم با اسلام و قرآن به میان طوایف و اقوام دیگر می‌فرستادند مثل مأموریت جعفر بن ابی طالب به حبشه و مصیب بن عمر به مدینه. اما فقه شیعه نیز در طول تاریخ خود تحولاتی عمیق را به خود دیده و همواره راه خود را هماهنگ با جامعه به سوی پیشرفت و تکامل گسترده است. فقه در پرتو پویایی و تحول سودها برده و از همه مهمتر این که همواره یک گام از جامعه جلوتر بوده است.

با آغاز غیبت کبری ضرورت نیاز به فقها در جامعه بیشتر احساس شد، زیرا زمانی که ائمه اطهار (ع) حضور داشتند اکثر نیازهای مردم را در صورت دسترسی با امام خود برآورده می‌کردند اما زمانی که خلاء حضور ائمه پیش آمد مسلمانان و شیعیان به دنبال مرجعی بودند که پاسخگوی نیازهای دینی آن‌ها باشد. در این مرحله از تاریخ بود که رسالت عظیم فقها شکل خاصی به خود گرفت و وارد مرحله تازه‌ای شد. آن طور که استاد مطهری می‌فرماید: با آغاز غیبت کبری رسالت علما و فقها

---

^۱ - دهخدا علی‌اکبر، لغتنامه دهخدا، ج ۳۷، ص ۲۹۴

سنگین تر شده است زیرا در عصر قبل از غیبت که عصر ائمه اطهار (ع) بود، علما به علت حضور ائمه تحت الشعاع بودند و مردم حتی المقدور مشکلات خود را با ائمه در میان می گذاشتند اما پس از غیبت تمامی مسئولیت دینی به عهده علما و فقهای شیعه افتاد.^۱

۲-۱ تعریف ادله فقهی

ادله فقهی عبارت است از: کتاب خدا، سنت معصوم (ع)، عقل و اجماع که بیشتر علمای اهل سنت و شیعه آن را به عنوان منابع فقه و مصادر تشریح پذیرفته‌اند و هر یک از آن‌ها به عنوان دلیلی معتبر برای استنباط احکام شرعی محسوب می‌گردد. این چهار منبع در اصطلاح فقها و اصولیون «ادله اربعه» نامیده می‌شود،^۲ هر چند برخی از اهل سنت به جای عقل از قیاس نام برده‌اند.

مشهور اصولیون، ادله اربعه را به قید دلیل بودن و صاحب فصول مطلق ادله اربعه را موضوع علم اصول دانسته‌اند.

بدون شک، قرآن مجید، اولین منبع احکام و مقررات اسلام است، البته آیات قرآن منحصر در احکام و مقررات عملی نیست، بلکه در قرآن صدها گونه مسئله طرح شده ولی بخشی از آیات حدود پانصد آیه از مجموع آیات قرآن به احکام اختصاص یافته و به نام «آیات الاحکام» معروف شده است.

سنت، به معنای گفتار، کردار و یا تأیید، تقدیر معصوم (ع) است که در مورد حجیب آن از نظر کلی بحث نیست و مخالفی وجود ندارد.

^۱ - مطهری، مرتضی، خدمات متقابل اسلام و ایران، ص ۴۲۶.
^۲ - مظفر، محمدرضا، اصول الفقه اسلامی، جلد ۱، ص ۴۱۷.

حجت است یا سنت روایت اختلافی که در مورد سنت وجود دارد آن است که آیا تنها سنت نبوی (ص) شده از ائمه (ع) هم حجت است. شیعه هر دو را حجت می‌داند، اما اهل سنت تنها سنت نبوی را حجت می‌داند.

اجماع، به معنای اتفاق آرای علمای اسلام در یک مسئله است. از دیدگاه علمای شیعه، اجماع از آن نظر حجت است که کشف کننده قول معصوم (ع) می‌باشد و اتفاق، به خودی خود اصالت ندارد، بر خلاف نظر اهل سنت که اتفاق علما یا اهل حل و عقد در نظر آنها اصالت دارد.

اما حجیب عقل، از نظر شیعه به خاطر قطعی و یقینی بودن احکام آن است و حجیب قطع ذاتی است.^۱

۳-۱ تعریف جرم

اجرای صحیح احکام مستلزم شناخت دقیق موضوعات است. بدین لحاظ هر که در این وادی گام نهاد باید متعلق احکام را به خوبی شناسایی کند والا در دام جهل مرکب گرفتار خواهد شد. در این راستا باید قلمرو ماهیات متونی را به گونه‌ای ترسیم نمود که وجودی ناهمگون داخل در ماهیت نگردد و مصداق دیگر نیز خارج از آن نباشند. این وضعیت در حقوق جزا اهمیت به سزایی دارد چرا که ترسیم نادرست و مبهم مرزهای یک ماهیت موجب می‌شود که بی‌گناهی مجازات شوند و چه بسیار گناهکارانی به سزای اعمال خود برسند.

---

^۱ - همان، ج ۲، ص ۱۶.